

Identifying the indicators of Islamic resistance and its impact on modern Islamic civilization

Behzad ghasemi *

Received on: 05/04/2022

Accepted on: 16/09/2022

Abstract

The purpose of the article is to identify and identify the indicators of resistance and measure its impact on modern Islamic civilization. The research has been done in terms of type, fundamental-applied and mixed method (qualitative-quantitative). In order to know the components and indicators of Islamic resistance in the qualitative part, in the first stage, by reviewing the research literature, researches have been conducted and based on the words of the leaders of the Islamic Revolution. In the context of explaining Islamic resistance, in addition to the conceptual framework of resistance, the balance of power theory was used as a theoretical framework. Factors and variables (components and indicators) were extracted from qualitative data analysis. In the second step of the research, by consulting experts and conducting semi-structured interviews, the completion, modification, and repair of the indicators calculated from the theoretical foundations and research literature were discussed. In the end (quantitative part), in order to measure the impact of each of the resistance components and indicators and its impact on civilization and the ratio between the indicators, Spearman's correlation coefficient, simple linear regression test (bivariate) and test Stepwise multiple regression was used. Based on qualitative findings, indicators of Islamic resistance were identified in the four dimensions of political Islam, Islamic cohesion, Islamic governance and basic people's defense. And the impact of each on civilization was determined in the quantitative analysis section. As a result, the hypothesis of the effect of Islamic resistance on civilization was confirmed and explained.

Keyword: Islamic revolution, Islamic resistance, Islamic civilization, modern civilization, Imam Khomeini.

.....
* Associate Professor of History, Imam Hossein University, Tehran, Islamic Republic of Iran. (Corresponding Author)

Ghasemi.b@ihu.ac.ir

 0000-0003-0086-2535

شناسایی شاخص‌های مقاومت اسلامی و تأثیر آن بر تمدن نوین اسلامی

بهزاد قاسمی*

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۵

چکیده

هدف مقاله، احصاء و شناخت شاخص‌های مقاومت و سنجش میزان تأثیر آن بر تمدن نوین اسلامی است. پژوهش از حیث نوع، بنیادی- کاربردی و با روش آمیخته (کیفی - کمی) انجام شده است. جهت شناخت مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی در بخش کیفی، در مرحله اول با بررسی ادبیات تحقیق، پژوهش‌های انجام گرفته و مبتنی بر سخنان رهبران انقلاب اسلامی است. در زمینه‌ی تبیین مقاومت اسلامی، علاوه بر چارچوب مفهومی مقاومت، از نظریه‌ی موازنه‌ی قوا به‌عنوان چارچوب نظری استفاده شد. از تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، عوامل و متغیرها (مؤلفه و شاخص‌ها) استخراج شدند. در گام دوم تحقیق، با نظرگیری از خبرگان و انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، نسبت به تکمیل، اصلاح و ترمیم شاخص‌های احصاء شده از مبانی نظری و ادبیات تحقیق پرداخته شد. در پایان (بخش کمی)، به‌منظور سنجش تأثیر هر یک از مؤلفه و شاخص‌های مقاومت و تأثیر آن بر تمدن سازی و نسبت بین شاخص‌ها، از فنون آماری ضریب همبستگی اسپیرمن، آزمون رگرسیون خطی ساده (دومتغیره) و آزمون رگرسیون چندگانه گام‌به‌گام استفاده شد. بر اساس یافته‌های کیفی، شاخص‌های مقاومت اسلامی، در چهار بعد اسلام سیاسی، انسجام اسلامی، حکمرانی اسلامی و دفاع مردم پایه شناسایی گردید. و میزان تأثیر هر یک بر تمدن سازی در بخش تجزیه و تحلیل کمی مشخص شد. در نتیجه فرضیه‌ی تأثیر مقاومت اسلامی بر تمدن سازی تأیید و تبیین شد.

کلمات کلیدی: انقلاب اسلامی، امام خمینی، مقاومت اسلامی، تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلامی.

* بهزاد قاسمی، دانشیار، تاریخ انقلاب اسلامی، دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام، تهران، ایران.

(نویسنده مسئول)

بیان مسئله

مقاومت و مقاومت دینی همگام با خلقت بشر بوده و از جهت پیشینه‌ی تاریخی به نهضت انبیاء بازمی‌گردد. با ارسال انبیاء، نهضت و مقاومت شکل گرفته است. در نتیجه مقاومت پیامبر (ص) در صدر اسلام و تأسیس حکومت اسلامی، نقطه‌ی آغازین تمدن سازی اسلامی بود. مقاومت محدود به اسلام نیست و در ادیان مختلف، مقاومت در برابر استبداد و استعمار وجود داشته است. از این جهت مقاومت اسلامی در تأسیس، تثبیت و پویایی تمدن اسلامی نقش ایفا کرده است. در این پژوهش، مسئله‌ی اصلی بررسی و تبیین رابطه‌ی بین مقاومت اسلامی و تمدن سازی است. در این باره گفتنی است که، بعد از نهضت رسول‌الله در صدر اسلام، قیام امام حسین (ع) در کربلا مهم‌ترین مقاومت تاریخی در اسلام بوده که نقش بی‌بدیلی در تمدن اسلامی و مانایی فرهنگ و تمدن اسلامی داشته است. همان‌گونه که در نهضت‌های اسلامی و مقاومت اسلامی معاصر، ریشه‌ی مقاومت به الهام‌گیری از نهضت سید الشهداء بازمی‌گردد. بنیانگذار انقلاب اسلامی نیز مقاومت مردم در انقلاب اسلامی ایران را متأثر از مکتب سیدالشهدا می‌داند (صحیفه‌ی امام خمینی، جلد ۱۷، ۱۳۷۸، ص ۵۶). حلقه‌ی میانی و وصل بین مقاومت اسلامی و تمدن سازی اسلامی، دین و فرهنگ دینی است. مقاومت اسلامی در صدد ایستادگی در برابر استبداد و استعمار برای حفظ فرهنگ و تمدن اسلامی است. از سوی دیگر، تمدن نوین اسلامی نیز در صدد احیاء و بازگشت به مجد و عظمت تمدن تاریخی خود هست. همان‌گونه که در حیات حضرت رسول (ص) آیه‌ی «فَأَسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» (قرآن مجید، سوره هود، ص ۱۱۲) آمده و بیانگر ایستادگی برای اجرای دین و حفظ دین است. منظور و مقصود از استقامت (مقاومت برای دین) بوده و در این مسیر از همه‌ی تجهیزات و قوای دفاعی - نظامی نیز استفاده شده است؛ «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدو الله و عدوكم» (قرآن مجید، سوره انفال، ص ۶۰). هدف از مقاومت اسلامی، ایستادگی و مقاومت در دین و برای دین، حفظ توحید، معنویت و اخلاق، عدالت‌گستری، زدودن شرک و باطل (قرآن مجید، سوره انعام، ص ۱۶۱) بوده و نقش مهم و برجسته‌ای در تأسیس تمدن اسلامی و تداوم آن داشته است. اکنون شناسایی مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی و تأثیر آن بر تمدن نوین اسلامی به‌عنوان یک مسئله دارای اهمیت است و در این مقاله به‌عنوان هدف پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. اهمیت آن از این جهت است که نقش مقاومت اسلامی در حفظ شریعت اسلامی، وحدت اسلامی،

نفی سلطه، امت واحده، پویایی گفتمان انقلاب اسلامی، کاربردی شدن پژوهش در مقام عمل خواهد شد. ضرورت تحقیق نیز بیانگر این موضوع است که عدم تحقیق در زمینه‌ی جایگاه مقاومت اسلامی و نقش آن در جهان معاصر کنونی سبب ضعف تمدن اسلامی و شاخص‌های تمدن سازی خواهد شد. با توجه به این مقدمه، مقاله‌ی حاضر به بررسی و شناسایی شاخص‌های مقاومت اسلامی و تأثیر آن بر تمدن نوین اسلامی پرداخته است. هدف اصلی مقاله، شناسایی مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی و تأثیر آن بر تمدن نوین اسلامی است. بر این اساس مقاله در صدد است به این سؤال پاسخ دهد که مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی کدامند و چه تأثیری بر تمدن سازی دارند؟

۱. پیشینه‌ی پژوهش

پژوهش‌های مختلفی پیرامون تمدن اسلامی و تمدن سازی انجام شده است، از میان تحقیقات صورت گرفته، چند مقاله به صورت مختصر در پیشینه معرفی می‌گردد. سید آصف کاظمی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ی «چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی»، در صدد است در بررسی و پژوهش خود تصویری از افق تمدن نوین اسلامی ارائه نماید. در این مقاله بر هویت مشترک جهان اسلام توجه و تأکید شده و ظرفیت‌های احیای تمدن اسلامی را در هویت مشترک، ارزش‌های مشترک، پیوستگی سرزمینی و جغرافیایی مسلمین، ویژگی ممتاز ژئوپلیتیکی را بیان کرده و منافع قدرت‌های بزرگ را تهدید در تمدن سازی قلمداد کرده است. قابلیت سرزمین‌های اسلامی و وجود ظرفیت‌های مادی و معنوی از نظر مقاله، نوید از تمدن اسلامی می‌دهد. سمانه منصوری و مجتبی صمدی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ی «ترسیم نقش و جایگاه مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی»، سرمایه‌ی اجتماعی اندوخته‌ای از حس اعتماد و تعامل، آگاهی و مشارکت بین افراد یک گروه و یا جامعه تعریف کرده‌اند. وجود مؤلفه‌های مذکور در سرمایه‌ی اجتماعی سبب سهولت ارتباطات و ایجاد پیوستگی بین اجتماع خواهد شد. در مجموع، حل مشکلات تمدنی، پیشرفت و رشد تمدنی و حمایت از نظام اسلامی سبب افزایش سرمایه شده و به تمدن سازی یاری خواهد رساند. محمدرضا دهشیری و زهرا بهرامی (۱۴۰۰)، در مقاله‌ی «مؤلفه‌های الگوی سیاست خارجی تمدن ساز»، اهداف و آرمان انقلاب اسلامی و سیاست خارجی آن را در دستیابی به سعادت اخروی با

تکیه بر خودباوری، اخلاق‌مداری، فرهنگ و علم و معنویت می‌داند. در نتیجه سیاست خارجی مبتنی بر مؤلفه‌های مذکور تکیه بر اثرپذیری فکری - عقیدتی ملت‌ها از اسلام و ارتقاء آگاهی امت اسلامی، تقویت انسجام و وحدت مسلمین و ایجاد هم‌افزایی برای دستیابی به آن اهداف است. دیپلماسی‌های به کار گرفته شده در سیاست خارجی تمدن ساز، ماهیت فکری و نظری داشته که از ابزارهای متنوع برای کار بست آن استفاده شده است. سید ابراهیم سرپرست سادات (۱۴۰۱)، در مقاله‌ی «مقایسه‌ی دولت اسلامی با دولت‌های سکولار و لیبرال: چشم‌انداز تمدنی»، در صدد مقایسه‌ی دولت اسلامی با دولت‌های غربی بوده و از دریچه‌ی این مقایسه چشم‌انداز تمدنی را و خروجی تمدن سازی از منظر دولت اسلامی را بیان کرده است. در بخش دولت اسلامی، ظرفیت و قابلیت دولت اسلامی در تمدن سازی بیشتر از لیبرال ارزیابی شده است. نگارنده بر این باور است که مقاومت بر اصول و نقاط تمایز خود با دولت‌های سکولار غربی و با ارتقاء دولت اسلامی و کارآمدسازی می‌تواند در چشم‌انداز تمدنی نقش ایفا نماید. محمود محمدی (۱۳۹۲)، در مقاله‌ی «اسلام‌گرایی: گفتمان مقاومت»؛ به مسئله‌ی اصلی اسلام‌گرایی و مقاومت و ایستادگی و مقاومت در برابر سلطه‌ی گفتمان مدرنیته‌ی غربی اشاره دارد. در این مقاله مدرنیزاسیون غربی در کشورهای اسلامی را به چالش کشیده است. اسلام سیاسی در این مقاله به معنای گفتمان مقاومت اسلامی است که توانسته دست به گردآوری نیروهای مقاومت در برابر سلطه‌ی غربی بزند.

محسن قلیان و بهزاد قاسمی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ی «شاخص‌های مقاومت اسلامی یمن در منظومه‌ی فکری سید عبدالملک الحوثی و تأثیر آن بر ژئوپلیتیک محور مقاومت»، شناسایی شاخص‌های مقاومت اسلامی یمن در منظومه‌ی فکری سید عبدالملک الحوثی و تأثیر آن بر ژئوپلیتیک محور مقاومت را تحلیل کرده است. جنبش انصار الله به رهبری عبدالملک بدرالدین به‌عنوان بخشی از محور مقاومت اسلامی، بر قدرت و گستره‌ی ژئوپلیتیک این محور افزوده است. این جنبش در سال‌های اخیر توانست با تکیه بر مبانی و مؤلفه‌های اساسی گفتمان مقاومت اسلامی به ایستادگی در برابر تجاوز ائتلاف خارجی استمرار بخشیده و روزه روز بر توانمندی‌ها و منابع قدرت خود بیفزاید. به طوری که به‌عنوان یکی از اضلاع اصلی محور مقاومت با دستیابی به قدرت بازدارندگی، توانسته است قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی را با چالش مواجه سازد.

۲. مفاهیم و چارچوب نظری پژوهش

۲-۱- مقاومت و تمدن اسلامی

مقاومت: منظور از مقاومت اسلامی، اتفاق کشورهای اسلامی در ذیل مفهوم امت اسلامی هست که در صدد مقابله با استکبار خارجی و استبداد داخلی هستند. هدف از مقاومت و ایستادگی، حمایت از مسلمین، مستضعفان و حفظ عناصر تمدنی اسلام است. مهم‌ترین کشورها و ملت‌های عضو مقاومت اسلامی شامل ایران، سوریه، عراق، حزب‌الله لبنان، شیعیان نیجریه، افغانستان، یمن، پاکستان و بحرین هستند (محمدی سیرت و ترابی اقدم، ۱۳۹۶، ص ۶۳) مقاومت اسلامی و جبهه‌ی مقاومت امروزه در زمینه‌ی گفتمانی و وسعت جغرافیایی موفقیت‌هایی را نصیب خود کرده است (ابوالحسن شیرازی و پارسه، ۱۳۹۳، ص ۱۰۸-۱۰۳) موفقیت در مقاومت اسلامی، بسترهای تمدن سازی را فراهم خواهد ساخت. به معنای برخاستن، قیام کردن، قیام و مقابله با ظلم است (مکارم شیرازی، ج ۶، ۱۳۵۳، ص ۶۱). ایستادگی در برابر زور و مقابله با آنچه که وضعیت مطلوب را برهم زده است. هدف مقاومت دست یافتن به آرمان اسلامی، عدالت، مقابله با استکبار، کسب استقلال است (میرقادری و کیانی، ۱۳۹۱، ص ۷۱-۷۰؛ رضا خواه، ۱۳۹۲، ص ۳۳).

۲-۲- تمدن

تمدن عبارت است از تلاش برای ساختن جامعه‌ای که تمام بشریت بتواند با هم‌نوایی در کنار یکدیگر و به منزله‌ی اعضای از یک خانواده‌ی کامل و جامع در درون آن زندگی کنند. در تمدن نظمی اجتماعی که در نتیجه وجود آن، خلاقیت فرهنگی امکان‌پذیر می‌شود و جریان پیدا می‌کند. در تمدن چهار رکن اساسی را می‌توان تشخیص داد که عبارت‌اند از: پیش‌بینی و احتیاط در امور اقتصادی، سازمان سیاسی، سنن اخلاقی، کوشش در راه معرفت و بسط هنر است. تمدن بر مجموع فعالیت‌های عینی، فنی و اطلاعاتی جامعه اطلاق می‌گردد و فرهنگ امور ذهنی مانند دین، فلسفه و هنر را در برمی‌گیرد. فرهنگ و تمدن دو مفهوم و واژه به هم تنیده هستند که به مجموعه آداب، عادات و اندیشه نیز اطلاق می‌گردد (بینش، ۱۳۸۸، ص ۱۸)

تمدن به معنای تحقق یک سبک زندگی در دنیای امروز است، یعنی آن چیزی که یک تمدن

می خواهد برای بشر امروز به ارمغان آورد. یک سبک زندگی و مدنیت جدید است. همه‌ی فرهنگ‌های قدیم و جدید عربی در یک معنا برای واژه تمدن (حضارت) به هم می‌رسند. در این معنای مشترک، حضارت (تمدن، شهرآئینی) عکس بدایت (بادیه‌نشینی) است. در ادبیات سنت اعراب پیش از ظهور اسلام، تمدن به معنای شهرنشینی و در واقع حضاره مرز تفکیکی بادیه‌نشینی با شهرنشینی و در معنای امروزی مدنیت بوده است. ابن خلدون مؤلفه‌های مدنیت را جمعیت، ثروت، کار، صنعت، دانش، هنر، جغرافیا، شهرنشینی، دین و عصیبت دانست، وی حضارت را یکی از مراحل زندگانی جامعه دانسته است که مرحله‌ی بدایت آن را به کمال می‌رساند. ایشان درباره‌ی مدنیت بیان کرده است: «در این که اجتماع نوع انسان ضروریست و حکیمان این معنی را بدین سان تعبیر کنند که انسان دارای سرشت مدنی است، یعنی ناگزیر است اجتماعی تشکیل دهد که در اصطلاح ایشان آن را مدنیت گویند و معنی عمران همین است». به اعتقاد ابن خلدون، حضارت و بدایت همدیگر را کامل می‌کنند و حضارت به معنای تأسیس شهرها و شهرک‌ها و استقرار است که حکومت، مدنیت، مکاسب زندگی، صنایع و علوم و وسایل رفاه و آسایش در آن پدید می‌آید (ابن خلدون، ۱۳۷۵، ص ۷۸). تمدن اسلامی بر اساس نگرش توحیدی، تمدنی است ایدئولوژیک، با مجموعه‌ای از ساخته‌ها و اندوخته‌های معنوی و مادی جامعه‌ی اسلامی که انسان را به سوی کمال معنوی و مادی سوق می‌دهد. محدوده تاریخی و دوره اوج تمدن اسلامی نیز تا پایان قرن چهارم هجری ذکر می‌شود (جان احمدی، ۱۳۹۹، ص ۱۸).

از آنجاکه تمدن اسلامی بر شریعت اسلام استوار است و مسلمانان با تکیه بر این عامل بنیادین (اسلام) تمدن‌سازی کرده‌اند، امروزه نیز بدون تردید بازگشت به اسلام و عمل به تعالیم آن، تکامل مادی و معنوی مسلمانان و بالندگی دوباره تمدن اسلامی را در پی خواهد داشت (زمانی، ۱۳۹۰، ص ۱۰۹) امروزه نوسازی تمدنی (تمدن نوین اسلامی) بایستی در مسیر شاخص‌های تمدنی صدر اسلام و زمانه‌ی حیات پیامبر پیاده‌سازی و عملیاتی شود. پیامبر اسلام در طول دوران رسالت خویش توانست جامعه‌ی بدوی آلوده به تعصبات و خرافات را با مجاهدت عظیم خود و صاحبشان، به جامعه‌ی مترقی اسلامی تبدیل کند و در نظام حکومتی خود، شالوده و منظومه فکری فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تمدن اسلامی را بر پایه آموزه‌های قرآن کریم استوار سازد. نظام حکومتی رسول خدا دارای هفت شاخص اساسی بود: ایمان و معنویت، قسط و عدل، علم و

معرفت، صفا و اخوت، صلاح اخلاقی و رفتاری، اقتدار و عزت و کار و حرکت و پیشرفت و رشد دائمی بود (زمانی، ۱۳۹۹، ص ۱۲۴) که امروزه لازم است در تحقق تمدن نوین اسلامی در اولویت اساسی قرار گیرد.

در آثار تاریخ تمدن توین بی، ویل دورانت، هنری لوکاس، ش. دولاندلن، ادوارد گیبون، اشپیل فوگل و دیگران، شباهت زیادی بین مفهوم تمدن و فرهنگ وجود دارد. هاجسن، تمدن را به مثابه‌ی یک ذات با شخصیت مستقل در نظر گرفته است. هرمن رندل تمدن را مجموعه اعتقادات و عادات می‌داند و از همین رو بر مقوله‌ی عقل و افکار و معتقدات تأکید می‌نماید و آن را از همه‌ی مایه‌های تمدن انسانی پایدارتر می‌داند و سهم آن را در ایجاد ارتباط و پیوستگی با گذشته‌ی تاریخی به مراتب بیشتر از مناسبات طبیعی و نژادی قلمداد می‌کند. فرانکلین بومر به جای تمدن از واژه فرهنگ استفاده کرده و آن را واحد مطالعه تاریخی ذکر می‌کند. توین بی در تحقیق تاریخی خود، تمدن را نه حاصل ملت‌ها یا ادوار و قرون و ازمنه، بلکه جامعه‌ها یا تمدن می‌داند و آنها را واحدهایی مفهوم‌تر و معقول‌تر برای مطالعه‌ی تاریخ معرفی می‌کند. درواقع مورخان بر مقوله‌ی نرم فکری و فرهنگی به مثابه‌ی گوهر و مرکزیت یک تمدن تأکید داشته‌اند. گرچه ویل دورانت و ابن‌خلدون تمدن را یک نظم اجتماعی می‌داند که در سایه‌ی تحقق این نظم خلاقیت فرهنگی ممکن خواهد شد (بابایی، ۱۳۹۹، ص ۱۴۹)

۲-۳- تمدن نوین اسلامی

مبانی تمدن اسلامی شامل؛ یکتاپرستی، عدالت، آزادی تعقل و اندیشه است. تمدن اسلامی، تمدنی دینی است که همه‌ی مؤلفه‌های آن بر محور اسلام شکل گرفته است. تمدن اسلامی از همه‌ی ویژگی‌های تمدن الهی در چهارچوب آموزه‌های قرآنی و متکی بر سنت پیامبر اکرم (ص) برخوردار است و مؤلفه‌های آن، دین، اخلاق، علم، عدالت، قوانین، مقررات، اصول دینی و غیره می‌باشد (جان احمدی، ۱۳۹۹، ص ۲۱)

واژه مفهومی تمدن نوین اسلامی از زمان پیروزی انقلاب اسلامی در ایران به صورت عینی اجراء و عملی شده و به لحاظ تئوریک و مفهومی توسط رهبری انقلاب اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای، تئوری پردازی و مرحله‌بندی شده است. وقتی از واژه تمدن نوین اسلامی سخن گفته می‌شود؛

دوگونه برداشت از آن می‌شود؛ یک، برداشت تاریخی و بازگشت به مجد و عظمت اسلام در دوره گذشته و دوم، عینی و عملیاتی کردن آن در جامعه‌ی اسلامی کنونی است. در اینجا منظور و مقصود از تمدن نوین اسلامی علاوه بر شناخت عظمت اسلامی در گذشته، هدف احیا، بازسازی تمدن اسلامی در جامعه‌ی اسلامی و کشورهای اسلامی است.

۲-۴- چارچوب نظری پژوهش

از نظر کنت والتز؛ هر کشوری در وضعیت طبیعی هابزی به سر می‌برد و شاخص اصلی سیاست بین‌الملل هرج و مرج و آنارشی است. در چنین فضایی، رفتارهای متفاوتی از بازیگران دولتی سر می‌زند؛ از یک طرف، دولت‌ها مجبور می‌شوند تا از رفتارهای موفق‌ترین بازیگران نظام بین‌الملل الگوبرداری کنند [سیاست دنباله‌روی]. و از طرف دیگر، افزایش سریع توان یک بازیگر موجب تحریک دیگر بازیگران برای پیشینه‌سازی توان خود می‌شود و در شرایط عدم کفایت، موجب ایجاد اتحاد میان آن‌ها برای ممانعت از ظهور قدرت هژمون می‌گردد [سیاست موازنه قدرت] (Waltz, 1979: 126- 127). این اتحاد و ائتلاف‌سازی در اینجا علاوه بر اینکه سبب تأسیس و تقویت جبهه مقاومت شده به تمدن سازی نیز یاری رسانده است (ر.ک: قاسمی، ۱۳۹۹، ص ۱۲۸-۱۴۱). به‌طور خلاصه، از نظر والتز، سیاست «موازنه قدرت» هر زمان دو پیش شرط داشته باشد حاکم خواهد شد: اینکه نظام آنارشیک باشد و اینکه نظام پر از واحدهایی باشد که به دنبال بقا خود باشند. نظریه‌ی «موازنه قوا» والتز به خاطر ساده‌سازی و واضح بودن (سازمند و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۲۵۵) و توضیح رفتار بازیگران دارای نقاط قوت است و پیش‌بینی می‌کند سایر بازیگران برای مقابله (بازیگران فروملی و مقاومت) با استیلای ایالات متحده آمریکا (نظام سلطه) در عرصه‌ی منطقه و نظام بین‌الملل تلاش نموده و این تلاش‌ها به «موازنه قوای» جدیدی در سیاست بین‌الملل منجر شده است. موازنه قوای جدید در ذیل مقاومت اسلامی و جبهه‌ی مقاومت (محور مقاومت) تعریف می‌شود. از این رو مهم‌ترین بازیگرانی که در حال حاضر در عرصه‌ی نظام بین‌الملل در مقابل آمریکا و نظام سلطه ایستاده‌اند به جبهه‌ی مقاومت مشهور شده و شامل کشورهای اسلامی هستند که به تمدن نوین اسلامی نیز کمک خواهند کرد. علاوه بر کشورهای اسلامی، روسیه و چین نیز در این جبهه دارای نقش هستند. هر یک از این بازیگران به شیوه‌ای متفاوت نظم نوین جهانی را به چالش کشیده‌اند. به‌عنوان مثال؛ روسیه از طریق افزایش قدرت

نظامی، تسلیحاتی و جنگ‌افزایی، چین به شیوه‌ای نرم‌تر و از طریق افزایش توانمندی‌های اقتصادی و ج.ا.ایران علاوه بر توجه به قدرت دفاعی - نظامی و توانمندی نرم و خودکفایی (نگاه به داخل)، به شیوه‌ای کاملاً منحصربه‌فرد و متفاوت از دو کشور پیشین و در واقع با نگاهی ایدئولوژیک از طریق تشکیل «محور مقاومت» در صدد است تا از یک‌سو، اندیشه‌های ایدئولوژیک خود را در کشورهای اسلامی بگستراند. ایران در عرصه‌ی فرهنگی (وجه غالب) هژمونی آمریکا را به چالش می‌کشد. ج.ا.ایران نیز با سرمایه‌گذاری در عراق، لبنان، یمن، سوریه، فلسطین اشغالی و مشخصاً حزب‌الله لبنان، ضمن دستیابی به نفوذ بر این جنبش شیعی، در تقابل با تهدیدات امنیتی رژیم صهیونیستی و جهت خنثی نمودن تهدیدات آمریکا نیز بهره خواهد برد. بر اساس دکترین «موازنه قوا»، منابع [ایدئولوژیک، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و نظامی] به‌طور نسبی می‌توانند در تعیین جایگاه بازیگران منطقه‌ای در مواجهه با قدرت‌های بزرگ در عرصه‌ی بین‌الملل نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای ایفا کنند. از این‌رو این شاخص‌ها عبارت‌اند از: شاخص ایدئولوژیک - اعتقادی، شاخص قرابت فرهنگی، شاخص سیاسی - اجتماعی، شاخص اقتصادی و شاخص امنیتی - نظامی مهم‌ترین آن‌ها هستند که در مقاله‌ی حاضر مؤلفه‌های دین‌باوری و معنویت (اسلام سیاسی)، وحدت اسلامی و اجتماع (انسجام امت اسلامی)، سیاست و اقتصاد (حکمرانی اسلامی) و دفاعی - نظامی (دفاع مردم پایه) از مهم‌ترین مؤلفه‌های احصاء شده در مقاله‌ی حاضر هستند که با نظریه‌ی موازنه قوا همسویی داشته و در تمدن نوین اسلامی نیز نقش اساسی دارند.

۳- شناسایی مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی

مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی شامل؛ توحید محوری، عدالت‌گستری، مبارزه با ظلم و ستم بیگانگان، نفی سلطه و مقابله با نفوذ، حمایت از مستضعفان و مظلومین جهان در مقابل استکبار، توجه به اتحاد و ائتلاف ملل مسلمان، برابری و برادری در جامعه‌ی اسلامی و تلاش برای تأسیس حکومت اسلامی علاوه بر اینکه از متغیرهای مهم مقاومت به شمار می‌آیند، در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز درج شده است (قانون اساسی، جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵، ص اصل ۱۵۴). بنیانگذار انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (ره) در حفظ و احیاء فرهنگ و تمدن اسلامی به مباحث اسلام سیاسی، انسجام و وحدت مسلمین، حکمرانی اسلامی و مقاومت مسلمین

تأکید داشتند. اولین نمونه‌ی آن مسئله‌ی فلسطین است. احیاء فرهنگ و تمدن اسلامی و ارتقاء خودباوری هویتی - فرهنگی در میان ملت‌های مسلمان، هسته‌ی محوری مقاومت است. آگاهی بخشی، بیداری اسلامی و تعالی خواهی مبتنی بر اندیشه‌ی دینی و ایستادگی در برابر استبداد داخلی و استعمار خارجی از شاخص‌های مهم مقاومت است. احیای هویت جهان اسلام با شاخص‌هایی همچون حمایت از مستضعفان، حق‌گرایی، نفی گرایش‌های غرب از جمله‌ی آن است (قاسمی، ۱۳۹۸، ص ۵۴).

وحدت امت اسلامی از منظر امام خمینی برای حفظ اسلام از تصرف و نفوذ بیگانگان و استعمارگران است. حفظ وحدت و انسجام اسلامی و مسلمین علاوه بر حفظ نظام، به تشکیل حکومت عدل (امت واحده) نیز کمک خواهد کرد (امام خمینی، ج ۵، ۱۳۶۸، ص ۴۳). مقاومت اسلامی و اتحاد کشورهای اسلامی، از سلطه نیز پیشگیری خواهد کرد. استقلال، آزادی از عناصر مهم ارزش و آموزه‌های دین است (امام خمینی (رحمه‌الله علیه)، صحیفه‌ی نور، ج ۱۶، ۲۱، ۲۲، ۱۸، ۸، ۱۳۶۸). وحدانیت و اتکا بر قدرت لایزال الهی که به معنای پذیرش ولایت، خواست و قدرت خداوند از مهم‌ترین مؤلفه مقاومت است، باعث تقویت قدرت نرم می‌شود، خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید؛ «أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا» (بقره، ص ۱۶۵) «به درستی که همه قدرت‌ها مخصوص خداوند است». از این رو، آیات قرآن کریم و روایات دینی، فی نفسه و بالذات قدرتی جز خدا را به رسمیت نمی‌شناسند. استقلال در مقابل وابستگی و تسلیم است. در اینجا منظور از استقلال قدرت تصمیم‌گیری، ابتکار عمل و مقاومت در برابر ظلم و استکبار است. «ارزش حیات به آزادی و استقلال است» (امام خمینی (ره)، ج ۴، ۱۳۶۹، ص ۱۱۴). که در مقابل وابستگی تعریف این ارزش بنیادین در بعد دینی - اعتقادی، قاعده نفی سبیل (سلطه و سلطه ناپذیری) برخی هنجارهای قرآنی، می‌تواند از بن‌مایه‌های استقلال‌طلبی دینی باشد. «باید همان‌طور که ایران قیام کرد و دماغ مستکبرین را به خاک مالید، تمام ملت‌ها قیام کنند و این فساد را به زباله‌دان‌ها بریزند.» (امام خمینی، ج ۱، ۱۳۶۸، ص ۶۳۳). «دولت‌های اسلامی باید به منزله‌ی یک دولت باشند، کأنه یک جامعه هستند. این آمال حاصل بشود که بین دولت‌های اسلامی از همه جهات وحدت پیدا بشود، امید است که به مشکلات خودشان غلبه کنند و یک قدرتی بزرگ‌تر از قدرت‌های دیگر در مقابل سایر قدرت‌ها باشند» (امام خمینی، ۱۳۶۸، ج ۷، صص ۱۷۰ و ۱۹۹؛ ج ۸، صص ۳۰۷ - ۳۰۹؛

ج ۹، صص ۲۶۷ و ۵۴۶؛ ج ۱۳، ص ۳۴۴؛ ج ۱۵، ص ۴۵۱). «ما می‌خواهیم عدالت اسلامی در این مملکت برقرار کنیم. یک همچو اسلامی که عدالت‌محور باشد، اسلامی که در آن هیچ ظلمی نباشد» (امام خمینی، ج ۹، ۱۳۶۸، ص ۲۱). در اصل‌های ۲، ۳، ۶، ۱۹، ۲۰، ۴۳ و ۱۰۷ قانون اساسی ایران، بر ارزش‌هایی چون عدالت، برابری و مساوات تأکید شده است.

مقاومت و پایداری در قرآن از دستورات مورد تأکید خداوند متعال است و انبیاء الهی مأمور به صبر و ایستادگی شده و در انجام رسالت الهی خود به آن پایبند بوده‌اند. انقلاب اسلامی نیز ادامه‌ی نهضت انبیاء بوده است. آن گونه که در کلام بنیانگذار انقلاب اسلامی نیز آمده است، انقلاب اسلامی ادامه‌ی نهضت انبیاء و برگرفته از الگوی مقاومت و ایستادگی سیدالشهدا است. امام خمینی (ره) در این باره فرمودند؛ «اگر قیام حضرت سیدالشهدا نبود، امروز ما نمی‌توانستیم پیروز شویم» (صحیفه‌ی امام خمینی، ج ۱۷، ۱۳۷۸، ص ۵۶). مقاومت از نظر اسلام امری دائمی است و برای رسیدن به هدف باید صبر و استقامت کرد تا به آن دست یافت. در نتیجه مقاومت اسلامی در برابر ظلم، تجاوز و اشغالگری، دین‌ستیزی، سلطه‌ی استکبار و متحدان آن‌ها شکل گرفته و هدفش حفظ حقوق، دفع ستم، رفع اشغال، حفظ استقلال، جلوگیری از سلطه و حفظ داری‌ها مطابق آموزه‌ها و احکام دین می‌باشد (قاسمی، ۱۳۹۷، ص ۱۱). مقاومت بر اساس حقوق عادلانه مبتنی بر عدل الهی و دارای اهداف آرمانی و مشروع است.

درواقع رفتن به سمت مقاومت، باید مبتنی بر اسلام اصیل باشد. نظریه‌ی مقاومت و امت‌گرایی امام تحت این مؤلفه قابل تبیین است «اسلام نه دعوتش به خصوص معنویات است و نه دعوتش به خصوص مادیات است، هر دو را دارد (صحیفه‌ی نور، ج ۲، ص ۲۲۵). امام (ره) می‌خواست با وحدت و انسجام ملی و اسلامی و ایجاد همبستگی اسلامی بین مسلمانان، همه‌ی ملل اسلامی به استقلال و آزادی دست یابند، زیرا مسلمین باید برای به دست آوردن استقلال و آزادی، این کلید پیروزی را به دست آورند و برای وحدت کلمه کوشش کنند (صحیفه‌ی نور، ج ۶، ص ۱۲۳-۱۲۲). که زمینه‌ساز مقاومت اسلامی است.

در همین زمینه، مقام معظم رهبری فرموده‌اند: «هسته مقاومت است، منتها مقاومت بآنواعه؛ مقاومت فرهنگی، مقاومت سیاسی، و درجای خود هم مقاومت امنیتی و نظامی» (۱۳۹۵/۵/۳۱ بیانات در دیدار ائمه‌ی جماعات مساجد استان تهران).

می‌توان گفت مسئله‌ی مقاومت در برابر ظالم و مستکبر، حرکتی است با منشأ قرآنی و کسانی که در برابر ظالم مقاومت می‌کنند امر خداوند را اطاعت می‌کنند. نکته‌ی کلیدی مقاومت، نه گفتن به کسی است که قصد اعمال سلطه دارد. مقاومت اگر الهی و تحت عنوان بندگی خدا باشد، نصرت الهی شامل حال آن خواهد شد. مقاومت، کلیدی است برای رساندن انسان به عزت و اگر این مهم نباشد باید تن به خفت داد و در اسلام این مبارزه، «جهاد» نام دارد. «عزت امت اسلامی، جهاد، عزت اسلامی، مقاومت، مقاومت اسلامی ضامن عزت ملت‌های اسلامی و امت اسلامی و بزرگ‌ترین سنگر و حصن حصین مقاومت، جهاد فی سبیل الله است» (۱۳۸۴/۶/۲) بیانات در دیدار قاریان و حافظان و اساتید قرآنی) در این راستا، امروز برای حفظ منافع خود و ادامه‌ی مسیر بر اساس باورهای اسلامی، باید از مقاومت پشتیبانی کرده و آن را ادامه دهیم. نگاه ما به قضیه‌ی فلسطین باید کلان محور و ایدئولوژیک باشد و نباید از این نگاه صرف‌نظر کرد (قاسمی، ۱۴۰۰، ص ۶-۲۸).

جدول شماره ۱. جدول ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مقاومت اسلامی

ابعاد	مؤلفه‌ها (عوامل)	شاخص‌ها (متغیرها)
مقاومت اسلامی	(اسلام سیاسی)	تفکیک‌ناپذیری دین و سیاست: معنویت، اخلاق، مرجعیت دین در عرصه‌ی سیاست
		عبودیت و مقاومت برای خدا: نظام هستی توحیدی و جامعه بر پایه‌ی تعالیم دینی
		استقلال سیاسی و عدم وابستگی: اجرای قوانین الهی و قرآن
		تأسیس جمهوری‌های مستقل آزاد و تلاش برای حفظ آن (تأسیس نظام سیاسی)
	(انسجام امت اسلامی)	حفظ ماهیت سیاسی دین، فرهنگ و تمدن
		جمع‌گرایی بر پایه‌ی عقلانیت دینی: وحدت اسلامی و دوری از تفرقه
		عدالت‌گستری و مبارزه با فساد و ظلم
		اجتماع فرهنگی و مناسبات فرهنگی: اربعین و حج
		توسعه‌ی دانش و نوآوری در قلمرو اسلامی

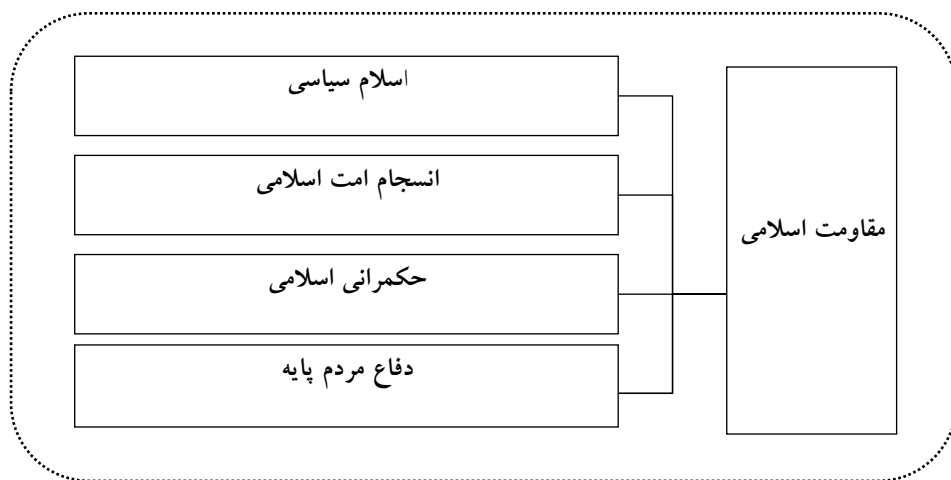
ادامه جدول شماره ۱. جدول ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مقاومت اسلامی

ابعاد	مؤلفه‌ها (عوامل)	شاخص‌ها (متغیرها)
مقاومت اسلامی	وحدت اسلامی و اجتماع (انسجام امت اسلامی)	احیاء مکتب اسلام در عرصه‌ی فرهنگی و اجتماعی: مدافع حرم و...
		حفظ تمدن و آثار اسلامی: عقل، عقلانیت و تفکر اسلامی
		پیوند فرهنگ - تمدن شیعی و سنی
	سیاست و اقتصاد (حکمرانی اسلامی)	تأسیس حکومت دینی: مردم‌سالاری اسلامی
		نفی سبیل و نپذیرفتن حکمرانی سلطه: حسن تعامل و نفی سلطه
		حفظ منابع انرژی و معادن طبیعی
		مقابله با سلطه‌ی اقتصادی بیگانگان
	دفاعی - نظامی (دفاع مردم پایه)	زمینه‌سازی حکومت عدل جهانی: امت واحده
		آمادگی همه‌جانبه بر پایه‌ی مقاومت مستضعفین و رهایی بخشی
		قیام، ایثار و شهادت در راه دین و خدا
مقاومت آگاهانه و از روی بصیرت: کنش عقلانی		
تأسیس و حفظ هسته‌های مقاومت: لبنان، یمن، نیجریه و...		
عزت ملی و مرزبندی با دشمن: تکفیر و...		
مجاهدت و تلاش مستمر		

بر اساس، جست‌وجو و مطالعات انجام شده پیرامون ادبیات پژوهش و بررسی‌های انجام شده در رابطه با مقاومت اسلامی می‌توان چهار عامل اسلام سیاسی، انسجام امت اسلامی، حکمرانی اسلامی و دفاع مردم پایه را انتخاب کرد.

۴- مدل مفهومی تحقیق

با توجه به بررسی، مطالعه و شناخت مبانی نظری و ادبیات پژوهش، می‌توان چهار مؤلفه اسلام سیاسی، انسجام امت اسلامی، حکمرانی اسلامی و دفاع مردم پایه را به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر در مقاومت اسلامی انتخاب کرد.

شکل شماره ۱. مدل مفهومی پژوهش

۵- روش پژوهش

نوع تحقیق در این مقاله بنیادی است. روش استفاده شده در فرآیند پژوهش آمیخته (کیفی - کمی) است. در این پژوهش، پس از بررسی ادبیات تحقیق، مبانی نظری و نظرسنجی از متخصصان موضوع، عوامل مهم و مؤثر جهت ترسیم مدل مفهومی استخراج شد. روش تحقیق ترکیبی در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. برای دستیابی به مؤلفه‌ها و شاخص‌های مورد استفاده در مقاله، پس از استخراج از ادبیات، ابتدا عوامل (مؤلفه و شاخص‌ها) از ادبیات نظری و مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با ۶ نفر از اساتید حوزه مرتبط اصلاح گردید. در طی تکمیل و اصلاح شاخص‌ها، عامل مستقل تکنولوژی و علم و فناوری حذف شده و در ذیل مؤلفه‌ی اجتماعی و اقتصادی قرار گرفت. بخش دوم مقاله با استفاده از رویکرد کمی انجام گرفته است. در بخش سنجش میزان تأثیر بر تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) از آمار استنباطی کمی و آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون ساده، دومتغیره و رگرسیون چندگانه گام‌به‌گام استفاده شده است.

۶- یافته‌های استنباطی تحقیق در بخش کمی

فرضیه‌های تحقیق: فرضیه‌ی پژوهش بر این گزاره استوار است که، عوامل و متغیرهای (مؤلفه و

شاخص‌های) مقاومت اسلامی بر تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) تأثیر دارد.

۶-۱- بررسی نسبت بین اسلام سیاسی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

پس از بررسی پیش‌فرض‌ها مشخص می‌شود هر دو متغیر دارای مقیاس اسمی هست. دیگر اینکه، تمدن نوین اسلامی دارای توزیع نرمال بوده و در مجموع رابطه‌ی بین دو متغیر خطی است. در نتیجه، آزمون مناسب برای سنجش رابطه‌ی بین اسلام سیاسی و تمدن سازی، ضریب همبستگی پیرسون می‌باشد. جدول زیر، نشانگر ضریب همبستگی اسلام سیاسی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی است:

جدول ۲. ضریب همبستگی پیرسون اسلام سیاسی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار آزمون	سطح معنی داری
اسلام سیاسی در مقاومت اسلامی	تمدن نوین اسلامی	۰/۳۷۲	۰/۰۰۰

یافته‌های جدول بالا نشانگر این است که اسلام سیاسی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی همبستگی مثبت در حد بسیار زیاد وجود دارد و این همبستگی از جهت آماری معنادار است. به عبارت دیگر، با توسعه و تقویت دین و معنویت در زمینه‌ی سیاسی، بسترهای تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) ارتقاء پیدا می‌کند.

۶-۲- بررسی نسبت بین انسجام امت اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

پس از بررسی پیش‌فرض‌ها مشخص می‌شود، هر دو متغیر دارای مقیاس اسمی هست. دیگر اینکه، تمدن نوین اسلامی دارای توزیع نرمال بوده و در مجموع رابطه‌ی بین دو متغیر خطی است. در نتیجه، آزمون مناسب برای سنجش رابطه بین انسجام امت اسلامی و تمدن سازی ضریب همبستگی پیرسون می‌باشد. جدول زیر، نشانگر ضریب همبستگی انسجام امت اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی است:

جدول ۳. ضریب همبستگی پیرسون انسجام امت اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار آزمون	سطح معنی داری
انسجام امت اسلامی در مقاومت اسلامی	تمدن نوین اسلامی	۰/۳۱۹	۰/۰۰۰

یافته‌های جدول بالا نشانگر این است که انسجام امت اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی همبستگی مثبت در حد بسیار زیاد وجود دارد و این همبستگی از جهت آماری معنادار است. به عبارت دیگر، با توسعه و تقویت وحدت بین مسلمین و اجتماع اسلامی در زمینه‌ی انسجام و امت‌گرایی، بسترهای تمدن‌سازی (تمدن نوین اسلامی) ارتقاء پیدا می‌کند.

۳-۶- بررسی نسبت بین حکمرانی اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

پس از بررسی پیش‌فرض‌ها مشخص می‌شود هر دو متغیر دارای مقیاس اسمی هست. دیگر اینکه، تمدن نوین اسلامی دارای توزیع نرمال بوده و در مجموع رابطه‌ی بین دو متغیر خطی است. در نتیجه، آزمون مناسب برای سنجش رابطه بین حکمرانی اسلامی و تمدن‌سازی ضریب همبستگی پیرسون می‌باشد. جدول زیر، نشانگر ضریب همبستگی حکمرانی اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی است:

جدول ۴. ضریب همبستگی پیرسون حکمرانی اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار آزمون	سطح معنی داری
حکمرانی اسلامی در مقاومت اسلامی	تمدن نوین اسلامی	۰/۳۴۹	۰/۰۰۰

یافته‌های جدول بالا نشانگر این است که حکمرانی اسلامی در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی همبستگی مثبت در حد بسیار زیاد وجود دارد و این همبستگی از جهت آماری معنادار است. به عبارت دیگر، با توسعه و تقویت سیاست و اقتصاد در زمینه‌ی حکمرانی، بسترهای تمدن‌سازی (تمدن نوین اسلامی) ارتقاء پیدا می‌کند.

۴-۶- بررسی نسبت بین دفاع مردم پایه در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

پس از بررسی پیش‌فرض‌ها مشخص می‌شود هر دو متغیر دارای مقیاس اسمی هست. دیگر اینکه، تمدن نوین اسلامی دارای توزیع نرمال بوده و در مجموع رابطه‌ی بین دو متغیر خطی است. در

نتیجه، آزمون مناسب برای سنجش رابطه بین دفاع مردم پایه و تمدن سازی ضریب همبستگی پیرسون می‌باشد. جدول زیر، نشانگر ضریب همبستگی دفاع مردم پایه در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی است:

جدول ۵. ضریب همبستگی پیرسون دفاع مردم پایه در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار آزمون	سطح معنی داری
دفاع مردم پایه در مقاومت اسلامی	تمدن نوین اسلامی	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰

یافته‌های جدول بالا نشانگر این است که دفاع مردم پایه در مقاومت اسلامی بر تمدن نوین اسلامی همبستگی مثبت در حد بسیار زیاد وجود دارد و این همبستگی از جهت آماری معنادار است. به عبارت دیگر، با توسعه و تقویت دفاع و تجهیزات نظامی در زمینه‌ی مردمی سازی مقاومت، بسترهای تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) ارتقاء پیدا می‌کند.

با توجه به تجزیه و تحلیل‌های ارائه شده در ۴ متغیر مستقل (اسلام سیاسی، انسجام امت اسلامی، حکمرانی اسلامی و دفاع مردم پایه) در فرضیه‌های فرعی چهارگانه تحقیق تأیید می‌شوند.

۷- تحلیل رگرسیون خطی ساده (دومتغیره)

در این مقاله، پیش از اجرای رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر، اندازه رابطه‌ی میان هریک از متغیرهای مستقل با متغیر وابسته یعنی تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) بررسی و مورد سنجش واقع شده است. پیش از انجام رگرسیون، ضروری است که پیش فرض‌های رگرسیون رعایت شود. نخستین و مهم‌ترین پیش فرض رگرسیون، خطی بودن رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته است. بر اساس آنچه که در ضریب همبستگی پیرسون مطرح شد، روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته، خطی است. همچنین توزیع متغیر وابسته نیز نرمال نشان داده شد. علاوه بر این، از دوربین- واتسون^۱ برای سنجش میزان مستقل بودن همبستگی باقیمانده‌ها استفاده شده است. نتایج آن نشان می‌دهد که باقیمانده‌ها با هم همبستگی ندارند و مستقل از هم هستند. جدول زیر، ضرایب

1 . Durbin-Watson

همبستگی ساده تأثیر عوامل یا متغیرهای مقاومت اسلامی با تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) را نشان می‌دهد. بررسی سطح معنی‌داری متغیرها نشانگر رابطه‌ی معنی‌دار متغیرهای مستقل با متغیر وابسته است:

جدول ۶. ضریب رگرسیونی ساده مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی

تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی)						متغیر وابسته متغیرهای مستقل (مؤلفه و شاخص‌ها)
ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین	ضریب بتا (β)	مقدار ثابت	سطح معنی‌داری	دوربین واتسون	
۰/۳۷۲	۰/۲۷	۰/۳۷۲	۲/۱۳۷	۰/۰۰۰	۲/۱۱	عامل و متغیر اسلام سیاسی (دین‌باوری و معنویت)
۰/۳۱۹	۰/۱۹	۰/۳۱۹	۲/۵۳۲	۰/۰۴۹	۲/۱۸	عامل و متغیر انسجام امت اسلامی (وحدت و اجتماع)
۰/۳۴۹	۰/۱۳	۰/۳۴۹	۳/۴۱۴	۰/۰۰۰	۲/۱۶	عامل و متغیر حکمرانی اسلامی (سیاست و اقتصاد)
۰/۳۷۸	۰/۲۴	۰/۳۷۸	۲/۲۳۱	۰/۰۳۷	۱/۹۸	عامل و متغیر دفاع مردم پایه (دفاعی و نظامی)

آن‌گونه که در جدول بالا نشان داده شده، نتایج به دست آمده از رگرسیون خطی ساده بیانگر این است که از میان متغیرهای استخراج و اشاره شده در مقاله، چهار عامل و متغیر مستقل با متغیر وابسته (تمدن سازی) رابطه‌ی معنی‌داری دارند.

از بین متغیرهای مستقل اشاره شده در جدول (مؤلفه و شاخص‌های مقاومت) متغیر «اسلام سیاسی (دین‌باوری و معنویت) با ضریب تعیین ۲۷ درصد بیشترین نسبت و تأثیر را در تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) دارد و متغیر «حکمرانی اسلامی (سیاست و اقتصاد)» با ضریب تعیین ۱۳ درصد کمترین نسبت و تأثیر را در تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) دارد. ضریب بتای استاندارد نشانگر آن است که متغیرهای دفاع مردم پایه و دین‌باوری و معنویت در اسلام سیاسی نسبت به متغیرهای دیگر در تعیین تغییرات تمدن سازی نقش برجسته‌ای ایفا می‌کنند.

۸- تحلیل رگرسیون چند متغیره

با استفاده از رگرسیون چند متغیره در تحلیل پژوهش می‌توان رابطه‌ی خطی بین مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل را با یک متغیر وابسته بررسی کرد. در مدل رگرسیونی گام‌به‌گام، تمام متغیرهای مستقل یعنی عامل و متغیرهای شناسایی شده در مقاومت اسلامی برای تبیین و سنجش تأثیر آن بر تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) وارد مدل تحقیق شده‌اند. مقدار آماره دوربین - واتسون برابر با ۲/۳۲ است که نشان می‌دهد باقیمانده‌ها با هم همبستگی نداشته یعنی از هم مستقل‌اند.

جدول ۷. مدل رگرسیونی گام‌به‌گام متغیرهای مستقل بر تجزیه تحلیل تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی)

مدل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری آزمون (F)	مقدار ثابت
گام‌به‌گام	۰/۳۸۱	۰/۱۸۷	۵۸/۳۳۴	۰/۰۰۰	۲/۳۲

همان‌طور که در جدول بالا نشان داده شده، ضریب همبستگی مدل رگرسیونی گام‌به‌گام، متغیرهای مورد بررسی برای تجزیه و تحلیل تأثیر «تمدن سازی» برابر با ۰/۳۸۱ است. نسبتی از واریانس متغیر تمدن نوین اسلامی که بر اساس متغیرهای پژوهش تبیین شده نزدیک به ۱۸ درصد است. نسبت F نشانگر آن است که مدل رگرسیونی تحقیق مدل مناسبی برای تبیین متغیر وابسته (تمدن سازی) است. به عبارت دیگر، متغیرهای پژوهش توانایی این را دارند که تغییرات متغیر وابسته‌ی مقاله را توضیح دهند. مقدار ثابت نشان می‌دهد که اگر تأثیر متغیرهای مستقل کنترل شود، مقدار پایه رفتار متغیر تمدن سازی برابر با ۲/۳۲۱ است. شایان ذکر است که مدل رگرسیونی گام‌به‌گام بالا دارای دو مرحله (گام) بود. نتایج تحقیق بالا، مربوط به مرحله آخر مدل رگرسیونی گام‌به‌گام است.

جدول ۸. ضرایب تأثیر گام نهایی رگرسیون متغیرهای مستقل تبیین‌کننده تأثیر تمدن سازی

عوامل و متغیرها	ضریب بتا (β)	مقدار آزمون (t)	سطح معنی داری	ضریب تولرانس
مقدار ثابت	-	۸/۶۳۲	۰/۰۰۰	-
دین‌باوری و معنویت (اسلام سیاسی)	۰/۳۶۹	۶/۹۸۴	۰/۰۰۰	۰/۹۲۵
سیاست و اقتصاد (حکمرانی اسلامی)	۰/۱۲۳	۲/۰۲۲	۰/۰۰۰	۰/۹۲۵

همان‌طور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، «عامل و متغیر دین‌باوری و معنویت (اسلام سیاسی)» اولین متغیری بوده که وارد مدل شده است و بیشترین رابطه را با «تمدن‌سازی» دارد و «عامل و متغیر سیاست و اقتصاد (حکمرانی اسلامی)» آخرین متغیری بوده که وارد مدل شده و کمترین رابطه را با «تمدن‌سازی» دارد. همچنین، متغیر «عامل و متغیر دین‌باوری و معنویت (اسلام سیاسی)» نسبت به دیگر متغیرها پیش‌بینی‌کننده قوی‌تری است. ضریب بتا استاندارد شده، نشان‌دهنده تأثیرات خالص متغیرها بر تمدن نوین اسلامی است. مقدار t و سطح معنی‌داری آن نشان‌دهنده اهمیت نسبی نقش هر متغیر در مدل می‌باشد. بدین شکل که اگر قدر مطلق مقدار t بیشتر از $۲/۰۲۲$ باشد، سطح خطای آن کمتر از $۰/۰۱$ و $۰/۰۵$ خواهد بود، در نتیجه، متغیر بررسی‌شده تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات متغیر وابسته دارد. بر این اساس، متغیرهایی که وارد مدل شده‌اند تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات تمدن‌سازی دارند. ضریب تولرانس نشان می‌دهد که میزان هم‌خطی متغیرها کم است.

نتیجه‌گیری

هدف پژوهش، شناسایی و احصاء شاخص‌های مقاومت اسلامی با تکیه بر بیانات رهبران انقلاب اسلامی و تأثیر شناسی آن بر تمدن‌سازی (تمدن نوین اسلامی) بود. مقاله در صدد پاسخ‌دهی به این سؤال اساسی بود که مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی کدامند و چه تأثیری بر تمدن‌سازی دارند؟ فرضیه‌ی مقاله بر این استوار بود که بین مقاومت اسلامی و تمدن نوین اسلامی رابطه وجود دارد. ابتدا جهت شناسایی مؤلفه و شاخص‌های مقاومت اسلامی، ادبیات نظری و پیشینه‌ی تحقیق تا اندازه‌ی کفایت تحقیق انجام و با تکیه بر سخنان رهبران انقلاب اسلامی مهم‌ترین مؤلفه و شاخص‌ها در گام اولیه و بخش کیفی مقاله استخراج شدند. در این مقاله مفاهیم مقاومت، مقاومت اسلامی، تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلامی به‌منظور تبیین شاخص‌های مقاومت و تأثیر آن بر تمدن‌سازی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج داده‌ها در بخش کیفی و بر اساس فراوانی کدها (مؤلفه و عوامل) نشان داد؛ اسلام سیاسی (دین و معنویت)، انسجام امت اسلامی (وحدت و اجتماع)، حکمرانی اسلامی (سیاست و اقتصاد) و دفاع مردم پایه (دفاعی و نظامی) مشتمل بر چهار مؤلفه یا حیظه و ۲۳ شاخص است. مؤلفه‌ی اسلام سیاسی، انسجام امت اسلامی، حکمرانی اسلامی و دفاع

مردم پایه در این پژوهش شناسایی و تأیید شدند. نتایج تحقیق کمی نشان داد که با وجود متغیرهای متنوع، میزان گستردگی داده و سیالت محیط جبهه‌ی مقاومت، عوامل تأثیرگذار بر تمدن سازی در حال افزایش است. آن‌گونه که در پژوهش بررسی شد، تأثیر مقاومت اسلامی بر متغیر وابسته یعنی تمدن سازی (تمدن نوین اسلامی) یافته‌ها حاکی از آن هستند که بین مؤلفه‌های کلیدی احصاء شده در پژوهش در زمینه‌ی مقاومت اسلامی و تمدن سازی رابطه‌ی مثبت، مستقیم و مستمر وجود دارد. با افزایش قدرت جبهه‌ی مقاومت و توسعه‌ی گستره‌ی جغرافیایی - فکری، بسترسازی برای تمدن نوین اسلامی نیز بیش‌ازپیش فراهم خواهد شد.

در پیشنهادهای کاربردی تمدن سازی، الزاماتی وجود دارد که مسلمانان کشورهای اسلامی (امت اسلامی) و جبهه‌ی مقاومت باید از وضعیت بحرانی منطقه گذار کنند. آن‌گونه که مقاومت اسلامی پیرامون اشتراکات فطری - دینی شکل گرفته است با مقابله با غیر و دگر می‌تواند مقاومت را توسعه داده و جایگاه آن را ارتقا بخشد. ظرفیت‌های جبهه‌ی مقاومت از جهت پیوستگی سرزمینی، قابلیت مادی و ظرفیت فکری و عقیدتی در عرصه‌های ژئوپلیتیکی، انرژی و گاز، دشمن و غیر/ دگر مشترک، آرمان و ایده واحد، قابلیت‌های اقتصادی، تجارت و حمل‌ونقل در تمدن سازی نقش بی‌بدیل دارند؛ که به‌عنوان فرصت و عناصر بسترساز مناسب برای تمدن نوین اسلامی است. مقاومت اسلامی تمدن ساز از طریق تأثیرگذاری عقیدتی بر ملت‌ها و امت اسلامی سبب ایستادگی در برابر استکبار، ایجاد زمینه‌ی همکاری مشترک در عرصه‌ی اجتماع، اقتصاد، سیاست و عرصه‌ی دفاعی - نظامی خواهد شد. در زمینه‌ی جبهه‌ی مقاومت، نهادهای فروملی، مردم پایه و ملت‌های مسلمان با بهره‌گیری از عناصر عدالت‌خواهی، تعالی طلبی، ظلم‌ستیزی، عقل‌گرایی، علم و دانش و هویت واقعی دینی، جامعه‌ی اسلامی را به سمت تمدن نوین اسلامی رهنمون خواهد کرد.

منابع

- ابن خلدون، عبدالرحمن (۱۳۷۵)، مقدمه، ج ۱، ترجمه‌ی محمد پروین گنابادی، چاپ هشتم، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
- امام خمینی (ره)، سید روح‌الله (۱۳۶۸)، «صحیفه نور»، تهران: مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

- امام خمینی (ره)، سید روح‌الله (۱۳۸۰)، «وصیت‌نامه‌ی سیاسی و الهی امام خمینی (رحمه‌الله علیه)» تهران: مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی، عروج.
- بابایی، حبیب‌الله (۱۳۹۹)، تنوع و تمدن در اندیشه‌ی اسلامی، قم، فرهنگ علوم و اندیشه اسلامی.
- بینش، عبدالحسین (۱۳۸۸)، آشنایی با تاریخ تمدن اسلامی، قم، انتشارات زمزم هدایت.
- پارسه، رضا و مهدی مطهر نیا (۱۳۹۳)، اثرگذاری در محور ایران، سوریه و حزب‌الله بر منافع آمریکا در خاورمیانه، فصلنامه‌ی سیاست دفاعی، شماره ۸۶، پاییز، صص ۱۰۷-۱۳۸.
- پوستین چی، زهره (۱۳۹۱)، انقلاب اسلامی ایران و برسازای هنجار سیاسی مقاومت در روابط بین‌الملل، فصلنامه‌ی آفاق و امنیت، سال پنجم، شماره ۱۶، پاییز، صص ۴۹-۷۶.
- جان احمدی، فاطمه (۱۳۹۹)، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قم: دفتر نشر معارف.
- حسینی خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹)، «بیانات پیرامون تمدن نوین اسلامی»، farsi.khamenei.ir
- دهشیری، محمدرضا و زهرا بهرامی (۱۳۹۹)، مؤلفه‌های الگوی سیاست خارجی تمدن ساز، دوفصلنامه‌ی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۴، شماره ۲، پیاپی ۸ پاییز و زمستان.
- رضا خواه، علیرضا (۱۳۹۲)، بیداری اسلامی و آینده محور مقاومت، ماهنامه‌ی زمانه، شماره ۳۲-۳۱.
- زمانی محبوب، حبیب (۱۳۹۰)، نوسازی تمدن اسلامی، فصلنامه‌ی تاریخ در آینه پژوهش، سال هفتم، شماره ۱، پیاپی ۲۹.
- زمانی محبوب، حبیب (۱۳۹۹)، شاخص‌های تمدنی نظام حکومتی پیامبر اسلام (ص)، دوره ۱، شماره ۱، پژوهش‌های تمدن نوین اسلامی.
- سازمند، بهاره و دیگران (۱۳۸۹)، «نظریه موازنه قدرت والتز: نقد و بررسی کارآمدی آن در عصر حاضر»، فصلنامه‌ی روابط خارجی، سال دوم، شماره چهارم، صص ۲۷۴-۲۵۱.
- سرپرست سادات، سید ابراهیم (۱۴۰۱)، مقایسه دولت اسلامی با دولت‌های سکولار و لیبرال غربی: چشم‌انداز تمدنی، دوفصلنامه‌ی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۵، شماره ۱، پیاپی ۹، بهار و تابستان.

- شیرازی، ابوالحسن، حبیب اله و رضا پارسه (۱۳۹۳)، ائتلاف سه گانه ایران، سوریه و حزب الله و تأثیر آن بر منافع آمریکا در خاورمیانه، فصلنامه‌ی علمی پژوهشی سیاست جهانی، دوره سوم، شماره اول.
- قاسمی، بهزاد (۱۳۹۷)، ژئوپلیتیک محور مقاومت و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان انقلاب اسلامی، فصلنامه‌ی آفاق امنیت، شماره ۳۸، صص ۵-۳۳.
- قاسمی، بهزاد (۱۳۹۸)، آرمان امنیت امت مسلمان در گفتمان انقلاب اسلامی ضرورت‌ها و چالش‌ها، فصلنامه‌ی سیاست دفاعی، سال ۲۷، شماره ۱۰۸، پاییز، صص ۴۷-۷۴.
- قاسمی، بهزاد (۱۳۹۹)، انقلاب اسلامی و تمدن نوین بر پایه‌ی اتحاد و ائتلاف ملل اسلامی (خوانشی تعمیقی و تحلیل محور به اصل ۱۱ قانون اساسی)، دو فصلنامه‌ی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۳، شماره ۱، شماره پیاپی ۵، صص ۱۲۳-۱۵۴.
- قاسمی، بهزاد (۱۴۰۰)، ظرفیت سنجی شیعیان عراق و تأثیر آن بر محور مقاومت، فصلنامه‌ی سیاست دفاعی، سال ۲۸، شماره ۱۱۴، بهار، صص ۴-۳۱.
- قاسمی، بهزاد (۱۴۰۱)، تبیین نقش گفتمان انقلاب اسلامی در مقاومت انصارالله و عملکرد دفاعی آن در یمن، دو فصلنامه‌ی مطالعات دفاع مقدس و نبرد معاصر، دوره ۴، شماره ۶، صص ۳۱۷-۳۴۴.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۵)، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- قلیان، محسن و بهزاد قاسمی (۱۳۹۹)، شاخص‌های مقاومت اسلامی یمن در منظومه‌ی فکری سید عبدالملک الحوثی و تأثیر آن بر ژئوپلیتیک محور مقاومت، فصلنامه‌ی معرفت سیاسی، شماره ۲، پیاپی ۲۴، پاییز و زمستان، صص ۹۳-۱۰۱.
- کاظمی، سید آصف (۱۳۹۷)، چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی، دو فصلنامه‌ی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۱، شماره ۲، پاییز و زمستان.
- مکارم شیرازی، ناصر و جمعی از همکاران (۱۳۵۳)، تفسیر نمونه؛ تفسیر و بررسی تازه درباره قرآن مجید، ۲۷ جلد، تهران: دارالکتاب الاسلامیه.

- منصوری، سمانه و مجتبی صمدی (۱۳۹۹)، ترسیم نقش و جایگاه مفهوم سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی، دوفصلنامه‌ی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۳، شماره ۲، پیاپی ۶، پاییز و زمستان.
- میرقادر، کیانی (۱۳۹۱)، *بن‌مایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن*، دوره اول، شماره اول، تابستان.
- Waltz, Kenneth (1979), *Theory of International Politics*, New York: McGraw- Hill Publishing Company.

References

- Ibn Khaldoun, Abdur Rahman (1996), Introduction; Volume 1, translated by Mohammad Parveen Gonabadi, 8th edition, Tehran, Scientific and Culture Publications.
- Imam Khomeini (may God have mercy on him), Seyyed Ruhollah (1989), "*Sahifah Noor*", Tehran: Institute for editing and publishing the works of Imam Khomeini (may God have mercy on him).
- Imam Khomeini (may God have mercy on him), Seyyed Ruhollah (2001), "*Political and Divine Testament of Imam Khomeini (may God have mercy on him)*" Tehran: Imam Khomeini Works Editing and Publishing Institute, Aruj.
- Babaei, Habibullah (2020), *Diversity and Civilization in Islamic Thought*, Qom, Culture of Sciences and Islamic Thought.
- Binash Abdul Hossein (2008), *Introduction to the History of Islamic Civilization*, Qom, Zamzam Hedayat Publications.
- Parse, Reza and Mehdi Motaher Nia (2013), the effect of the axis of Iran, Syria and Hezbollah on the interests of the United States in the Middle East, *Defense Policy Quarterly*, No. 86, Fall, pp. 107-138.
- Poustin Chi, Zahra (2013), Iran's Islamic Revolution and the establishment of the political norm of resistance in international relations, *Afaq and Security Quarterly*, fifth year, number 16, autumn, pages 76-49.
- Jan Ahmadi (2019), *Fatimah, History of Islamic Culture and Civilization*, Qom: Ma'arif Publishing House.

- Hosseini Khamenei, Seyed Ali (2019), "Statements about modern Islamic civilization", farsi.khamenei.ir.
- Deshiri, Mohammad Reza and Zahra Bahrami (2019), Components of Civilizing Foreign Policy Model, Two Quarterly Journals of Fundamental Studies of Modern Islamic Civilization, Volume 4, Number 2, Number 8, Fall and Winter.
- Reza Khoah, Alireza (2012), Islamic Awakening and the Future of Resistance, *Zamaneh Magazine*, No 31-32.
- Zamani Mahjoub, Habib (2013), Modernization of Islamic Civilization, *Quarterly Journal of History in the Mirror of Research*, Year 7, Number 1, Number 29.
- Zamani Mahjoub, Habib (2019), *Civilizational Indicators of the Governmental System of the Prophet of Islam (PBUH)*, Volume 1, Number 1, Researches of Modern Islamic Civilization.
- Sazmand, Bahareh and others (2009), "Waltz's balance of power theory: criticism and evaluation of its effectiveness in the present era", *Foreign Relations Quarterly*, second year, fourth issue, pp. 251-274.
- Sadat's guardian, Seyyed Ibrahim (2022), comparing the Islamic state with secular and liberal western states: a civilizational perspective, *two quarterly journals of fundamental studies of modern Islamic civilization*, volume 5, number 1, series 9, spring and summer.
- Shirazi, Abolhassan, Habib Elah and Reza Parse (2013), the triple alliance of Iran, Syria and Hezbollah and its impact on America's interests in the Middle East, *Scientific Research Quarterly of World Politics*, 3rd period, 1st issue.
- Ghasemi, Behzad (2018), the ideal of the security of the Muslim nation in the discourse of the Islamic revolution, necessities and challenges, *Defense Policy Quarterly*, year 27, number 108, autumn, page 47-74.
- Ghasemi, Behzad (2019), Islamic Revolution and Modern Civilization Based on the Unity and Coalition of Islamic Nations (an in-depth reading and analysis based on Article 11 of the Constitution), *two Quarterly Journals of Fundamental Studies of Modern Islamic Civilization*, Volume 3, Number 1, Serial Number 5, Page 123-154.

- Ghasemi, Behzad (2022), explaining the role of Islamic revolution discourse in Ansarullah resistance and its defensive performance in Yemen, *two quarterly studies of holy defense and contemporary battle*, volume 4, number 6, page 317-344.
- Ghasemi, Behzad (2021), measuring the capacity of Iraqi Shiites and its impact on the axis of resistance, *Defense Policy Quarterly*, year 28, number 114, spring, pages 31-4.
- The Constitution of the Islamic Republic of Iran (1996), Tehran, Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Qalian, Mohsen and Behzad Ghasemi (2019), the indicators of Yemen's Islamic resistance in the intellectual system of Seyyed Abdul Malik al-Houthi and its impact on the geopolitics of the resistance axis, *Political Knowledge Quarterly*, No. 2, 24 in a row, Autumn and Winter, pages 101-93.
- Makarem Shirazi, Nasser and a group of colleagues (1974), sample interpretation; *Tafsir and new review about the Holy Qur'an*, 27 volumes, Tehran: Dar al-Kitab al-Islamiya.
- Mansouri, Samaneh and Mojtabi Samadi (2019), drawing the role and place of the concept of social capital in the formation of modern Islamic civilization, *two quarterly journals of fundamental studies of modern Islamic civilization*, volume 3, number 2, consecutive 6 autumn and winter.
- Mir Qadri, Kayani (2011), *Elements of resistance literature in the Qur'an*, first period, first issue, summer.
- Waltz, Kenneth (1979), *Theory of International Politics*, New York: Mcgraw- Hill Publishing Company.